

PL

PL

PL

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 13.7.2009
KOM(2009) 358 wersja ostateczna

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

**Sprawozdanie zbiorcze na temat stanu ochrony typów siedlisk i gatunków
wymagane na mocy art. 17 dyrektywy siedliskowej**

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Sprawozdanie zbiorcze na temat stanu ochrony typów siedlisk i gatunków wymagane na mocy art. 17 dyrektywy siedliskowej

Streszczenie

Niniejsza pierwsza systematyczna ocena stanu ochrony europejskich najbardziej wrażliwych typów siedlisk i gatunków objętych ochroną na mocy dyrektywy siedliskowej została przeprowadzona w ramach składanych co sześć lat sprawozdań z postępów i objęła 25 państw członkowskich oraz 11 regionów biogeograficznych (7 lądowych i 4 morskie). Zakres niniejszych działań sprawozdawczych jest niespotykany na skalę europejską i zapewnił on pierwszy zarys i punkt odniesienia dla oceny przyszłych tendencji.

Wyniki dotyczące okresu 2001-2006 pokazują, że jedynie niewielka część siedlisk i gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty jest we właściwym stanie pod względem ochrony. Z przedłożonych przez państwa członkowskie sprawozdań wynika, że typy siedlisk takie jak siedliska murawowe, podmokłe i nadbrzeżne są najbardziej narażone na zagrożenie. Siedliska murawowe są w głównej mierze związane z tradycyjnymi metodami uprawy, które zanikają na obszarze całej UE. Siedliska podmokłe są w dalszym ciągu przekształcane w inne formy gruntów użytkowych, a ponadto są w nich odczuwalne skutki zmian klimatu. Siedliska nadbrzeżne są z kolei coraz bardziej narażone na zagrożenia związane z działalnością turystyczną i rozwojem urbanistycznym. Na niektórych obszarach UE obserwuje się wyraźną poprawę stanu populacji niektórych gatunków objętych ochroną na mocy dyrektywy, takich jak wilk, ryś europejski, bóbr i wydra, jednak w przypadku tych gatunków – podobnie jak większości pozostałych – nie osiągnięto jeszcze celu, jakim jest zapewnienie zdrowych i trwałych populacji.

Analizy pokazują, że środki ochrony zawarte w dyrektywie, finansowanie oraz inne instrumenty stosowane w ramach sektorowych działań politycznych mogą odnieść pozytywne skutki. Pozostaje jeszcze jednak wiele do zrobienia, by wzmocnić i zwiększyć dotychczasowe osiągnięcia. Należy w szczególności zakończyć proces ustanawiania sieci Natura 2000, przy czym poszczególne obszary mogą wymagać środków odtworzenia, sama zaś sieć powinna być skutecznie zarządzana i wyposażona w wystarczające środki.

Ze sprawozdań przedłożonych w ramach obecnej tury sprawozdawczej wynika, że stosunkowo niewiele państw członkowskich przeznacza wystarczające środki na monitorowanie stanu ochrony gatunków i siedlisk występujących na ich terytoriach. Dobry program monitorowania wymaga wyspecjalizowanego personelu i znacznych nakładów finansowych. Jednak w związku z brakiem wiarygodnych danych nie można ocenić skutków podjęcia środków ochronnych.

Szczegółowe wyniki sprawozdań przedłożonych zgodnie z art. 17 znajdują się na następującej stronie: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>.

1. WPROWADZENIE

W 2001 r. Unia Europejska postawiła sobie za cel polityczny zatrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej w UE do 2010 r. W ramach Konwencji o różnorodności biologicznej Unia Europejska poparła światowy cel znacznego zmniejszenia tempa spadku różnorodności biologicznej do 2010 r. W opublikowanym w 2006 r. komunikacie „Zatrzymanie procesu utraty różnorodności biologicznej do roku 2010 i w przyszłości”¹ Komisja Europejska potwierdziła znaczenie zatrzymania tego procesu do 2010 r. i ustanowiła w tym celu plan działania w dziedzinie różnorodności biologicznej.

Warunkiem prowadzenia działań na szczeblu unijnym i międzynarodowym jest uzyskanie wiarygodnych informacji na temat stanu różnorodności biologicznej i związanych z nią tendencji. W UE istotnym źródłem danych na temat stanu najbardziej zagrożonych typów siedlisk oraz najbardziej wrażliwych gatunków roślin i zwierząt są informacje gromadzone i przekazywane przez państwa członkowskie na mocy dyrektywy siedliskowej².

2. WYMOGI SPRAWOZDAWCZE ZGODNIE Z ART. 17 DYREKTYWY SIEDLISKOWEJ

Czego wymaga dyrektywa?

Zgodnie z art. 17 dyrektywy siedliskowej państwa członkowskie są zobowiązane do przekazywania co sześć lat informacji na temat stanu wdrożenia tej dyrektywy. W odniesieniu do okresu sprawozdawczego 2001-2006 państwa członkowskie po raz pierwszy przedstawiły szczegółowe oceny stanu ochrony poszczególnych typów siedlisk (216) i gatunków (prawie 1182) wymienionych w dyrektywie i występujących na ich terytoriach.

Komisja jest zobowiązana do sporządzenia – na podstawie sprawozdań przedłożonych przez państwa członkowskie – sprawozdania zbiorczego (niniejszy dokument) zawierającego ocenę postępów dotyczących sieci Natura 2000 oraz jej wkładu w osiągnięcie celów ustanowionych w art. 3 dyrektywy.

Stan ochrony

Artykuł 2 dyrektywy siedliskowej stanowi, że „środki podejmowane zgodnie z niniejszą dyrektywą mają na celu zachowanie lub odtworzenie, we **właściwym stanie ochrony**, siedlisk przyrodniczych oraz gatunków dzikiej fauny i flory będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty” (typy siedlisk wymienione w załączniku I oraz gatunki wymienione w załączniku II, IV lub V do dyrektywy).

W art. 1 dyrektywy określono, co oznacza termin **stan ochrony** w odniesieniu do siedlisk i gatunków. Definicje te uwzględniają kryteria takie jak zasięg obszaru występowania danego siedliska lub gatunku, powierzchnia obszaru siedliska, struktura i funkcje (w przypadku siedliska), liczebność populacji oraz jej struktura wiekowa, śmiertelność i uwarunkowania reprodukcyjne (w przypadku gatunków). Kryteria te stanowią podstawę dla opracowania wspólnej metody oceny i formatu sprawozdań, uzgodnionych przez Komitet ds. siedlisk

¹ COM (2006) 216 wersja ostateczna z 22.5.2006.

² Dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

naturalnych³ w marcu 2005 r.⁴.. Komisja opublikowała dodatkowe wskazówki dotyczące procesu oceny w 2006 r.⁵..

Regiony biogeograficzne

Siedliska i gatunki, które zazwyczaj występują razem, są związane z regionami wykazującymi podobieństwo pod względem klimatu, wysokości nad poziomem morza i geologii. Z ekologicznego punktu widzenia Europę można podzielić na siedem lądowych regionów biogeograficznych i cztery morskie regiony biogeograficzne. Zatem przy ocenie stanu ochrony danego gatunku lub siedliska przez państwo członkowskie obszarem odniesienia nie było terytorium tego państwa, lecz odpowiednie części regionów biogeograficznych na terenie tego państwa (więcej informacji na temat regionów biogeograficznych: zob. ramka 1).

Proces składania sprawozdań

Sprawozdania zostały przekazane w formacie elektronicznym za pośrednictwem systemu Europejskiej Agencji Środowiska (EAŚ) „Reportnet”. Termin przedłożenia sprawozdań krajowych upłynął w czerwcu 2007 r. Trzy państwa członkowskie złożyły sprawozdania w tym terminie, jednak sprawozdania pozostałych państw napływały wciąż do marca 2008 r.⁶.. Otrzymane od państw członkowskich sprawozdania zostały poddane analizie przez jedną ze struktur EAŚ: *European Topic Centre for Biological Diversity (ETC-BD)* w celu weryfikacji jakości i kompletności informacji. Następnie państwa członkowskie zostały poproszone o doprecyzowanie i uzupełnienie informacji, bądź wprowadzenie do nich poprawek oraz o przedstawienie w krótkim terminie wszelkich brakujących lub uaktualnionych danych.

Konsultacje

W trakcie procesu oceny danych i opracowywania niniejszego dokumentu trzykrotnie skonsultowano się z państwami członkowskimi. Po pierwsze, państwa członkowskie poproszono o dokonanie przeglądu krajowych podsumowań, sporządzonych na podstawie sprawozdań krajowych. Następnie od 28 lipca do 15 września 2008 r. przeprowadzono publiczne konsultacje za pośrednictwem Internetu, w ramach których wypowiedziało się wiele zainteresowanych stron. Na stronie zarejestrowało się około 2000 internautów z 700 lokalizacji sieciowych w całej UE, którzy zgłosili prawie 400 uwag. 75% tych uwag uznano za istotne i włączono do internetowej bazy danych (*Data Sheet Info*). Wreszcie, projekt niniejszego dokumentu przedstawiono Komitetowi ds. siedlisk naturalnych.

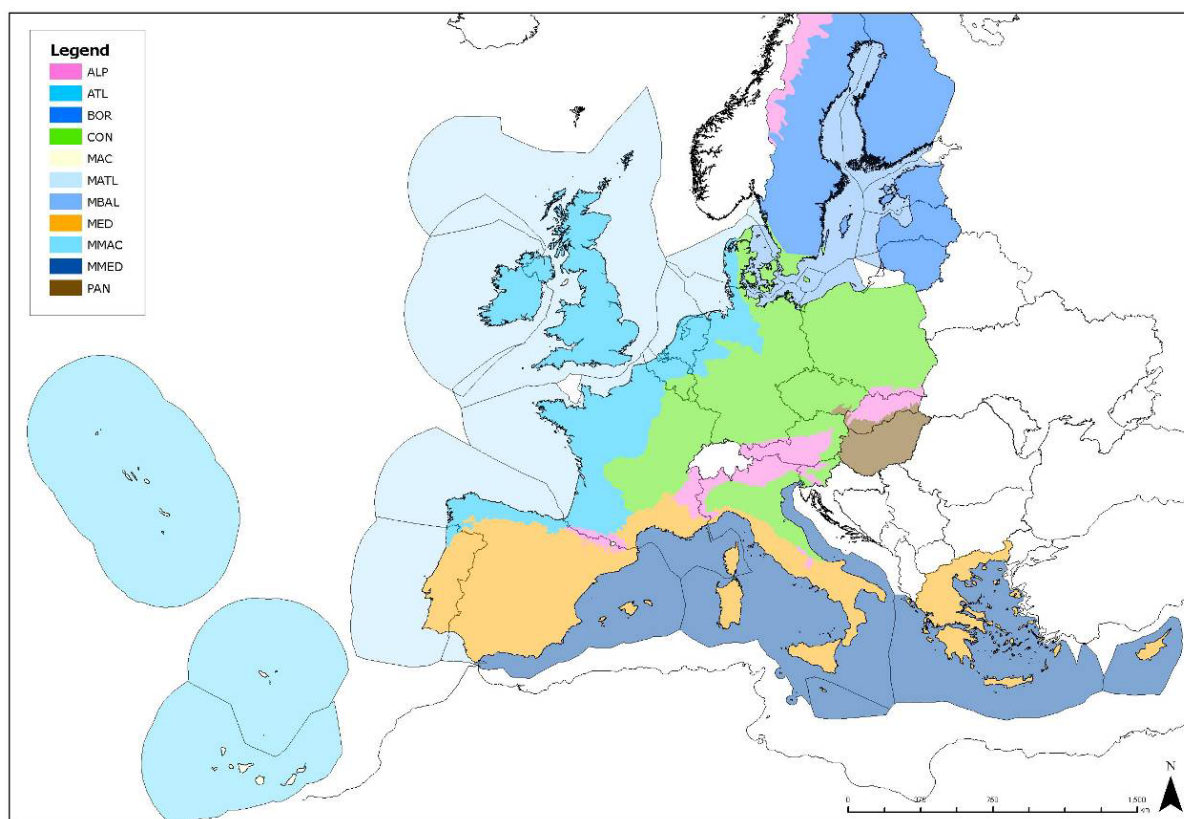
³ Komitet regulacyjny państw członkowskich ustanowiony na mocy art. 20 dyrektywy siedliskowej w celu wspierania Komisji we wdrażaniu dyrektywy.

⁴ *Assessment, monitoring and reporting of conservation status — Preparing the 2001-2006 report under Article 17 of the Habitats Directive* (Ocena, monitorowanie i sprawozdawczość w odniesieniu do stanu ochrony – przygotowanie sprawozdania za okres 2001-2006 na mocy art. 17 dyrektywy siedliskowej). Nota dla Komitetu ds. siedlisk naturalnych, DG ds. środowiska, Bruksela, 15 marca 2005 r. http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/reporting_framework&vm=detailed&sb=Title.

⁵ *Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive* (Ocena, monitorowanie i sprawozdawczość na mocy art. 17 dyrektywy siedliskowej): Uwagi i wskazówki wyjaśniające, październik 2006 r. http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/habitats_reporting/reporting_2001-2007/guidelines_reporting&vm=detailed&sb=Title.

⁶ Informacje przekazane po tej dacie nie mogły zostać uwzględnione.

Ramka 1: Regiony biogeograficzne

Legenda – regiony biogeograficzne:

ALP=alpejski; ATL=atlantycki; BOR=borealny; CON=kontynentalny;
MAC=makaronezyjski; MED=śródziemnomorski; PAN=pannoński; MATL=morski
atlantycki; MBAL=morski bałtycki; MMAC=morski makaronezyjski; MED=morski
śródziemnomorski

3. JAKOŚĆ I KOMPLETNOŚĆ DANYCH

Brakujące informacje

Ogólnie stan ochrony około 13% siedlisk regionalnych oraz 27% regionalnych gatunków został oceniony przez państwa członkowskie jako „nieznany”. Liczba określeń „nieznany” była szczególnie duża w przypadku gatunków występujących w krajach na południu Europy: Cypr, Grecja, Hiszpania i Portugalia określiły w ten sposób stan ochrony ponad 50% gatunków występujących na ich terytoriach. Szereg państw członkowskich nie przedstawiło wyczerpujących ani wiarygodnych danych na temat nietoperzy.

Szczególne trudności występują w przypadku środowiska morskiego, gdzie w ocenie 57% gatunków i około 40% siedlisk morskich stan ochrony sklasyfikowano jako „nieznany”. Wiele państw członkowskich po prostu nie posiada niezbędnych informacji na temat stanu morskich gatunków i siedlisk występujących na ich terytoriach.

Nawet jeśli informacje są dostępne, problemy wynikają często z różniącego się sposobu gromadzenia i przedstawiania danych. W miarę możliwości niektóre nieprawidłowości w zakresie danych zostały skorygowane przez zespół ETC-BD podczas przetwarzania i analizy danych. Komisja i państwa członkowskie już teraz starają się wykorzystać doświadczenia zebrane w ramach tego pierwszego działania sprawozdawczego, aby w następnej turze składania sprawozdań uzyskać lepsze informacje.

4. GŁÓWNE PRZESŁANIA WYNIKAJĄCE ZE SPRAWOZDAŃ SKŁADANYCH NA MOCY ART. 17

A) Wprowadzenie

Działający w ramach Europejskiej Agencji Środowiska zespół *Biodiversity Topic Centre* dokonał zintegrowanej oceny regionów biogeograficznych na podstawie sprawozdań państw członkowskich i przy zastosowaniu uzgodnionej metodyki. Oceny państw członkowskich były wazone zgodnie z proporcją, w jakiej dane gatunki lub siedliska występują na ich terytoriach. Następnie wyniki tych ocen połączono w jedną, zbiorczą ocenę dotyczącą każdego regionu biogeograficznego. Na poziomie regionów biogeograficznych ocenie poddano w sumie 701 siedlisk i 2240 gatunków.

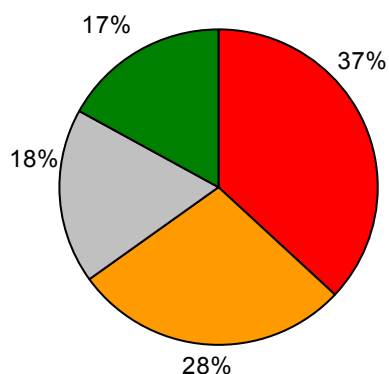
Więcej szczegółów na temat ocen stanu ochrony przeprowadzonych przez państwa członkowskie oraz na temat ocen regionów biogeograficznych (w tym mapy i arkusze danych) oraz szczegółowe sprawozdanie techniczne można znaleźć na stronie: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>.

W niniejszym sprawozdaniu wyniki ocen stanu ochrony siedliska lub gatunku podzielono na cztery kategorie: „właściwy” (**zielony**), „niewłaściwy – niewystarczający” (**pomarańczowy**), „niewłaściwy – zły” (**czerwony**) oraz „nieznany” (**szary**).

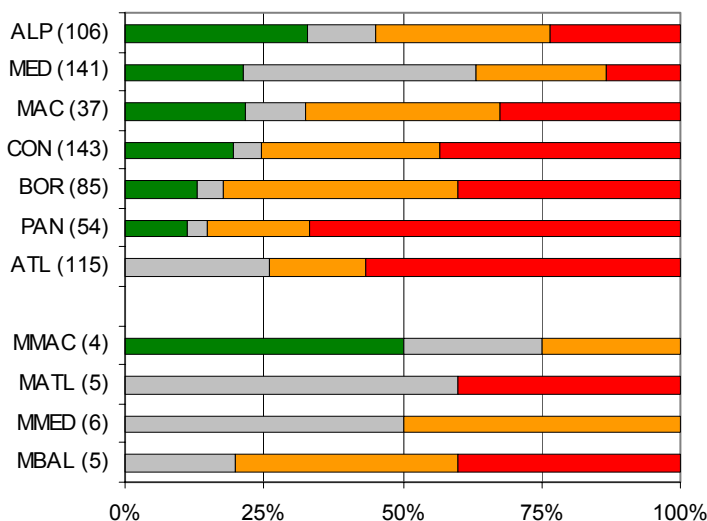
	właściwy
	niewłaściwy - nieodpowiedni
	niewłaściwy - zły
	nieznany

B) Stan typów siedlisk wymienionych w załączniku I do dyrektywy siedliskowej

Na poziomie regionów biogeograficznych stan ochrony niemal 65% spośród 701 poddanych ocenie siedlisk wymienionych w załączniku I oceniono jako „niewłaściwy”. Tylko 17% siedlisk uznano za będące we właściwym stanie (rys. 1.A).

Rysunek 1.A

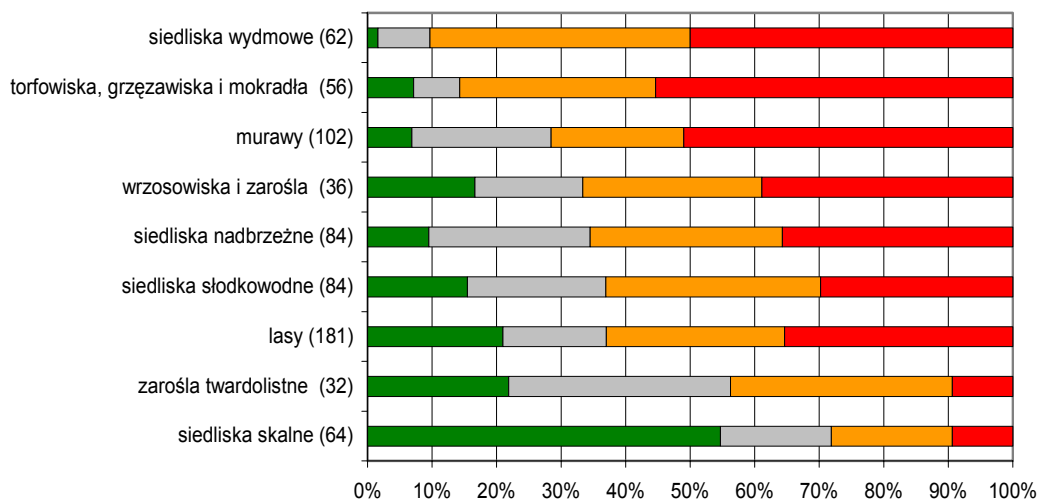
Rysunek 1.B

Rysunek 1.A: Podsumowanie dotyczące stanu ochrony siedlisk wymienionych w załączniku I (wartości procentowe odnoszą się do liczby przeprowadzonych ocen)

Rysunek 1.B: Podsumowanie dotyczące stanu ochrony typów siedlisk w poszczególnych regionach biogeograficznych (liczby w nawiasach odnoszą się do liczby przeprowadzonych ocen)

Sytuacja w zakresie stanu ochrony siedlisk w poszczególnych regionach biogeograficznych (rysunek 1.B) wskazuje na występowanie znacznych różnic między regionami. Żadna z ocen siedlisk w regionie atlantyckim nie wykazała właściwego stanu ochrony, podczas gdy w regionie śródziemnomorskim i alpejskim 20 – 30 % ocen siedlisk wskazuje na właściwy stan.

W załączniku I do dyrektywy siedliskowej wymieniono różnorodne siedliska, dzieląc je na dziewięć grup podobnych typów siedlisk, takich jak lasy bądź murawy. Na rysunku 2 podsumowano wyniki ocen przeprowadzonych w odniesieniu do każdej z dziewięciu grup siedlisk.

Rysunek 2: Ocena stanu ochrony siedlisk w poszczególnych grupach siedlisk (liczba w nawiasach odnosi się do liczby ocen przeprowadzonych w przypadku każdej grupy)

W Europie większość siedlisk murawowych wymaga aktywnego zarządzania. Rezygnacja z tradycyjnych metod zarządzania spowodowała na niektórych obszarach utratę różnorodności biologicznej, podczas gdy na innych źródłem problemu jest stosowanie bardziej intensywnych praktyk rolniczych. Siedliska murawowe są szczególnie zagrożone w regionie atlantyckim, pannońskim i borealnym.

Torfowiska, grzęzawiska i mokradła wymagają określonych warunków hydrologicznych. Stan siedlisk tego typu jest szczególnie zły w regionie atlantyckim i kontynentalnym.

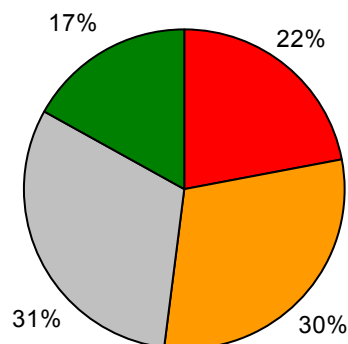
Siedliska wydmore są znacznie zagrożone w całej UE, zaś ocena stanu ich ochrony wypada prawie zawsze niekorzystnie. W ich przypadku głównym zagrożeniem – zdaniem państw członkowskich – jest rozwój wybrzeża związany z turystyką.

Ocena stanu ochrony siedlisk skalnych i zarośli twarde (np. różne rodzaje piargów) z reguły wypada bardziej pozytywnie niż oceny innych grup siedlisk. Wyjątkiem w tej grupie są siedliska typu „stałe lodowce”, które w całej Europie są zagrożone skutkami zmian klimatu.

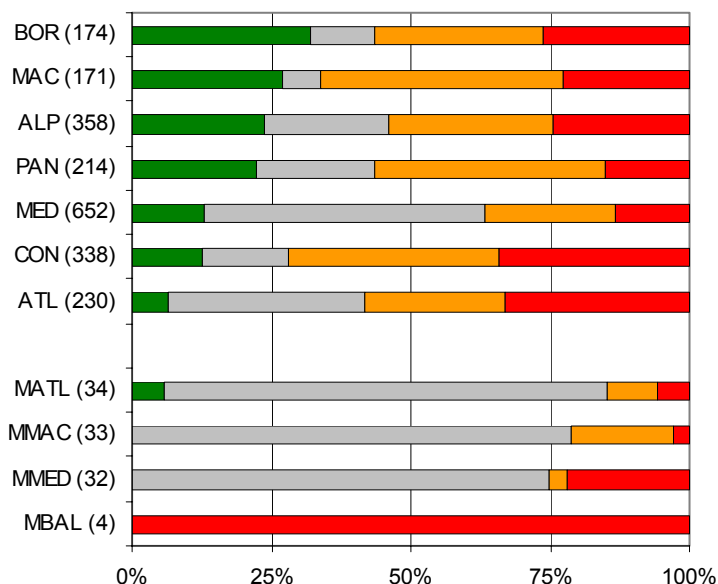
W przypadku siedlisk leśnych sytuacja jest dość zróżnicowana i nie można zaobserwować wyraźnych tendencji ogólnych.

C) Stan gatunków wymienionych w załącznikach do dyrektywy siedliskowej

W całej UE przeprowadzono w sumie 2240 ocen dotyczących gatunków. Tylko w 17% tych ocen stan ochrony określono jako „właściwy”, w 52% jako „niewłaściwy”, zaś w 31% jako „nieznany” (rysunek 3.A).

Rysunek 3.A

Rysunek 3.B

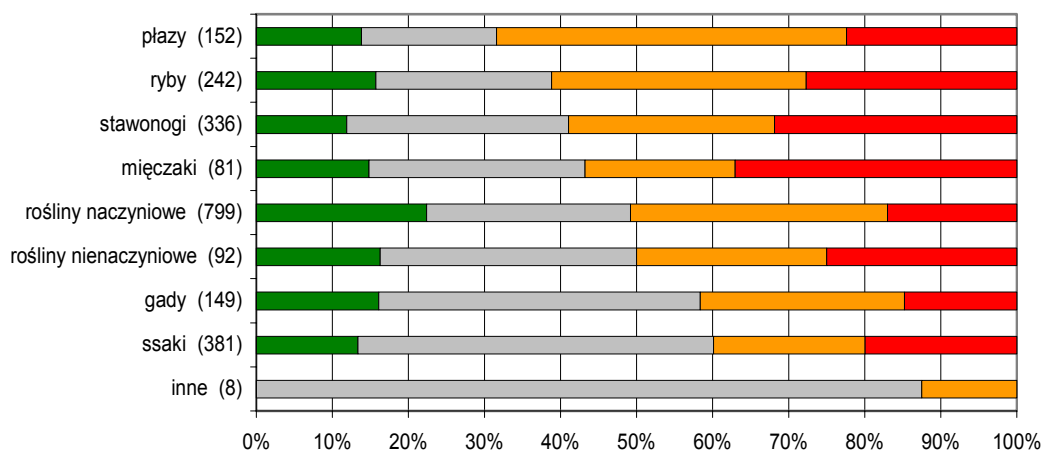
Rysunek 3.A: Podsumowanie dotyczące stanu ochrony gatunków (wartości procentowe odnoszą się do liczby przeprowadzonych ocen)

Rysunek 3.B: Podsumowanie dotyczące stanu ochrony gatunków w poszczególnych regionach biogeograficznych (liczby w nawiasach odnoszą się do liczby przeprowadzonych ocen)

Największy odsetek ocen stanu ochrony z wynikiem „właściwy” odnotowano w regionie borealnym, a następnie makaronezyjskim i alpejskim (rysunek 3.B). Porównania znacznie utrudnia bardzo wysoki odsetek ocen odnotowanych w regionie śródziemnomorskim i atlantyckim, w których stan ochrony określono jako „nieznany”.

W większości ocen dotyczących regionów morskich stan ochrony określono jako „nieznany”, z wyjątkiem regionu bałtyckiego, w którym stan wszystkich czterech gatunków ssaków był jednakowo zły.

W odniesieniu do największych grup taksonomicznych trudno jest zauważyć jakiegokolwiek systematyczne różnice pod względem stanu ich ochrony w UE (rysunek 4).

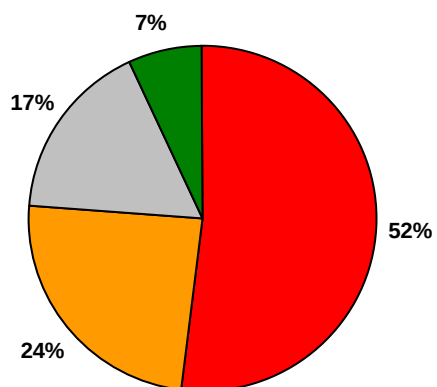
Rysunek 4: Ocena stanu ochrony gatunków w poszczególnych grupach taksonomicznych (liczba w nawiasach odnosi się do liczby ocen przeprowadzonych w przypadku każdej grupy)

D) Stan ochrony typów siedlisk związanych z rolnictwem

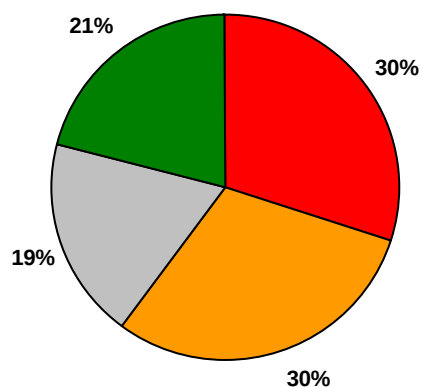
Porównano wyniki ocen przeprowadzonych w odniesieniu do typów siedlisk związanych z rolnictwem oraz z innymi rodzajami użytkowania gruntów (rysunek 5). Oczywiście jest, że stan ochrony typów siedlisk związanych z rolnictwem jest zasadniczo gorszy (7% stan „właściwy”) w porównaniu z siedliskami o innym charakterze (21% stan „właściwy”). Szczególnie trudna sytuacja panuje w regionie atlantyckim, gdzie żadne z siedlisk związanych z rolnictwem nie zostało uznane za będące we właściwym stanie. Tereny rolnicze są najbardziej zagrożone w regionie atlantyckim, będącym jednym z najbardziej wykorzystywanych pod względem rolniczym obszarów Europy. W regionie pannońskim i śródziemnomorskim odsetek pozytywnych ocen w przypadku tych typów siedlisk wynosił odpowiednio 5% i 3%. Sytuację w regionie śródziemnomorskim komplikuje jednak bardzo wysoki odsetek ocen, w których stan ochrony określono jako „nieznany”. Wyniki dotyczące niniejszego okresu sprawozdawczego będą stanowić podstawę dla oceny skutków szerokiego wachlarza środków na rzecz ochrony różnorodności biologicznej, wdrażanych w ramach wspólnej polityki rolnej.

Rysunek 5: Stan ochrony typów siedlisk uznawanych za związane z rolnictwem w porównaniu z typami siedlisk niezwiązanych z rolnictwem

**Typy siedlisk związane z rolnictwem
(204 oceny)**

**Typy siedlisk niezwiązane z rolnictwem (497
ocen)**

E) Siedliska i gatunki narażone na skutki zmian klimatu

W sprawozdaniach przedłożonych przez państwa członkowskie wskazano, że zmiany klimatu miały negatywny wpływ na stan ochrony 42 siedlisk (19%) i 144 gatunków (12%).

Najwyraźniej najbardziej narażone na skutki zmian klimatu są siedliska podmokłe, takie jak torfowiska, grzęzawiska i mokradła, oraz siedliska wydumowe.

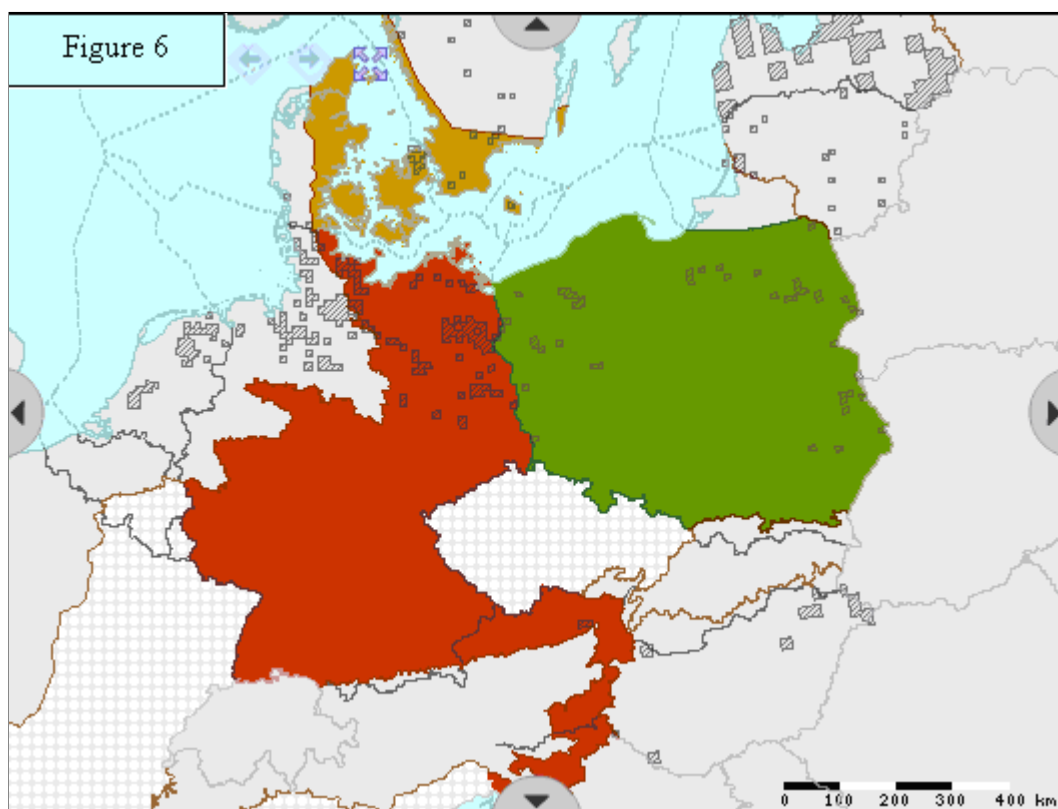
Wśród najważniejszych grup gatunków wydaje się, że na skutki zmian klimatu bardziej od innych grup narażone są płazy. Środowiskiem życia płazów są siedliska podmokłe, które są narażone na skutki zmian klimatu (zob. powyżej). Zmiany klimatu mogą również wpływać na rozmnażanie płazów, gdyż zmiana temperatury jest często sygnałem dla rozpoczęcia okresu rozrodczego.

5. CO KRYJE SIĘ ZA WYNIKAMI?

W ramach sprawozdań składanych na mocy art. 17 uzyskano wiele informacji na temat stanu ochrony ponad 200 typów siedlisk i niemal 1200 gatunków występujących w 25 państwach członkowskich i 11 regionach biogeograficznych. W niniejszym sprawozdaniu Komisja usiłowała dokonać syntezy najważniejszych wyników i wniosków, jednak w procesie gromadzenia i konsolidacji wyników szczegółowe informacje są nieuchronnie przesłaniane.

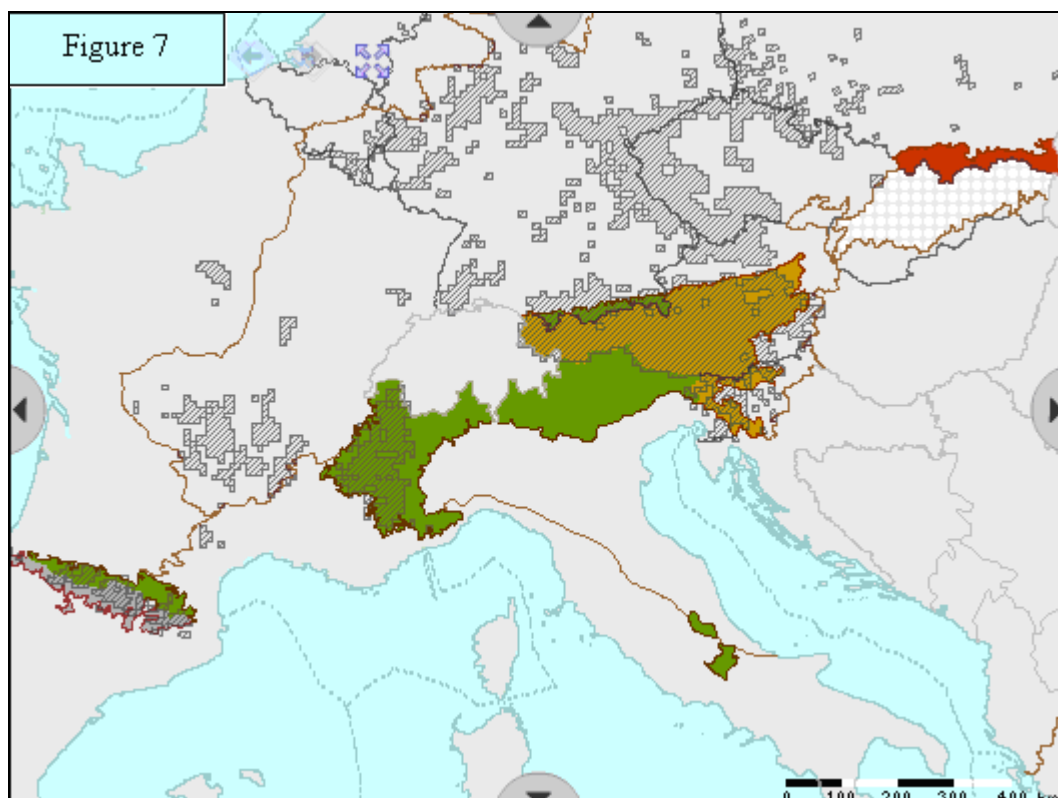
Chociaż głównym wnioskiem jest fakt, że stan ochrony wielu typów siedlisk i gatunków jest nieodpowiedni, bardziej szczegółowe wyniki wskazują, że stan niektórych gatunków, takich jak niedźwiedź brunatny, wilk i bóbr poprawia się, prowadząc do ich odtworzenia na wielu (ale jeszcze nie wszystkich) obszarach. Powiększanie się zasięgu występowania takich dużych gatunków świadczy o dostępności odpowiednich siedlisk oraz o ograniczeniu czynników zagrażających, takich jak polowania i zanieczyszczenie środowiska.

Ponadto w przypadku wielu gatunków i typów siedlisk, których ogólny stan ochrony oceniono jako „niewłaściwy” w danym regionie biogeograficznym, bardziej szczegółowe analizy wskazują, że stan ochrony jest różny w poszczególnych państwach członkowskich. Oceny regionalne sporządzane są na podstawie nawet do dziesięciu ocen z różnych państw członkowskich i negatywna ocena regionalna często obejmuje kraje, w których odnotowano inne wyniki oceny. Na przykład stan ochrony ważki *Aeshna viridis* został oceniony jako „niewłaściwy – zły” w regionie kontynentalnym, jednak – jak widać na rysunku 6 – ocena tego stanu różni się we wszystkich trzech krajach, w których gatunek ten występuje.

Rysunek 6: Oceny państw członkowskich regionu kontynentalnego w odniesieniu do wymienionej w załączniku IV ważki *Aeshna viridis* (żagnica zielona) Stan ochrony tego gatunku w regionie kontynentalnym oceniono jako „niewłaściwy – zły” (źródło: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>)

Podobnie w regionie alpejskim stan ochrony rośliny gatunku *Arnica montana* został oceniony jako „niewłaściwy – niewystarczający”, jednak rysunek 7 wskazuje, że stan ten zmienia się na poziomie krajowym od „właściwego” na zachodzie do „niewłaściwego – złego” na wschodzie. Jest tak jednakże tylko w przypadku regionu alpejskiego. We francuskiej części regionu atlantyckiego i w krajach Beneluksu (region atlantycki i kontynentalny) stan ochrony tego gatunku jest „niewłaściwy – zły”.

Rysunek 7: Oceny państw członkowskich regionu alpejskiego w odniesieniu do wymienionej w załączniku IV rośliny *Arnica montana*. Stan ochrony tego gatunku w regionie alpejskim oceniono jako „niewłaściwy – niewystarczający” (źródło: <http://biodiversity.eionet.europa.eu/article17>)

6. ZWIĄZEK MIĘDZY STANEM OCHRONY A SIECIĄ NATURA 2000

A) Wprowadzenie

Zgodnie z wymogami dyrektywy siedliskowej w sprawozdaniu zbiorczym Komisji należy omówić kwestię wkładu sieci Natura 2000 w realizację celów określonych w art. 3. Celem sieci Natura 2000 jest w szczególności umożliwienie zachowania typów siedlisk wymienionych w załączniku I do dyrektywy i gatunków wymienionych w załączniku II „we właściwym stanie ochrony w ich naturalnym zasięgu lub, w stosownych przypadkach, ich odtworzenie”.

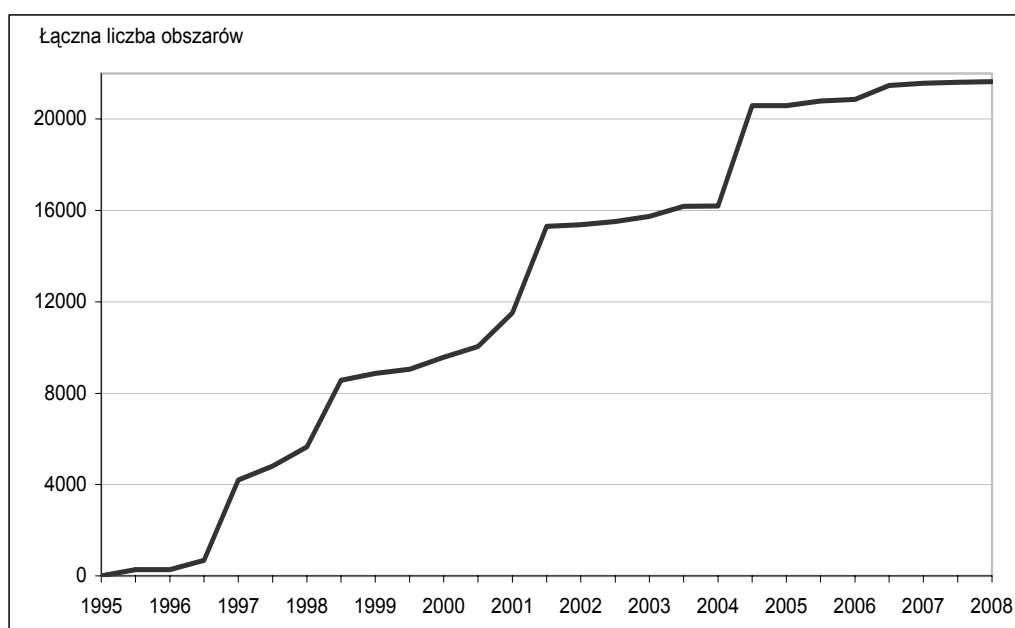
B) Czym jest Natura 2000 ?

Zgodnie z art. 3 dyrektywy siedliskowej państwa członkowskie są zobowiązane do wyznaczenia szeregu obszarów ochrony. Obszary te wchodzą w skład sieci Natura 2000 (obejmującej obszary wyznaczone na mocy dyrektywy siedliskowej i dyrektywy ptasiej), która jest największą siecią ekologiczną na świecie. Obecnie na mocy dyrektyw siedliskowej wyznaczono prawie 22 000 obszarów obejmujących 13,3% terytorium UE. Sieć Natura 2000 obejmuje łącznie 25 000 obszarów (wyznaczonych na mocy dyrektywy siedliskowej i ptasiej)

znajdujących się na terenach wykorzystywanych w różny sposób – tereny upraw, lasy, obszary dzikie – i obejmujących 17% terytorium UE.

C) Sieć Natura 2000 i jej wkład w osiągnięcie właściwego stanu ochrony

Sieć Natura 2000 rozwijała się stale w ciągu ostatnich 15 lat (rysunek 8) i proces ustalania jej lądowego składu powinien zakończyć się przed 2010 r.

Rysunek 8. Rozwój sieci Natura 2000 pod względem liczby obszarów ochrony

Zgodnie z dyrektywą po oficjalnym dodaniu obszaru do unijnego wykazu obszarów będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty państwo członkowskie musi w ciągu sześciu lat opracować środki niezbędne do ochrony wartości ekologicznej tego obszaru. Ze względu na opóźnienia w ustanawianiu sieci oraz fakt, że w licznych przypadkach środki ochrony są w dalszym ciągu opracowywane, na obecnym etapie nierealistyczne wydaje się oczekiwać zaobserwowania wyraźnego, pozytywnego związku między siecią Natura 2000 a stanem ochrony typów siedlisk (załącznik I) i gatunków (załącznik II) objętych dyrektywą. Nie oznacza to jednak, że nie ma żadnych pozytywnych przykładów (zob. pkt 3 i 4 powyżej). W rzeczywistości istnieje wiele obszarów należących do sieci Natura 2000 – w szczególności tych wspieranych finansowo w ramach programów LIFE lub programów rozwoju obszarów wiejskich – które odniosły wyraźne korzyści na poziomie lokalnym. Ponadto obecnie istnieją jasne dowody naukowe, że obszary należące do sieci Natura 2000 wyznaczone na mocy dyrektywy ptasiej – przyjętej 13 lat wcześniej niż dyrektywa siedliskowa – przyczyniają się w znacznym stopniu do ochrony wielu gatunków ptaków⁷. Do czasu drugiej i trzeciej tury sprawozdań, przypadających odpowiednio w roku 2013 i 2019, pozytywny wkład sieci Natura

⁷

International Conservation Policy Delivers Benefits for Birds in Europe. Science 10 sierpnia 2007 r.

2000 w stan ochrony typów siedlisk i gatunków objętych dyrektywą siedliskową powinien być wyraźnie zauważalny.

D) Wsparcie finansowe na rzecz wdrażania dyrektywy siedliskowej

Komisja Europejska oszacowała w 2004 r. całkowite roczne koszty zarządzania siecią Natura 2000 na kwotę 6,1 mld EUR⁸. Do tego należy dodać środki ochrony, które państwa członkowskie podejmują niezależnie od sieci Natura 2000 mając na względzie realizację celów dyrektywy. Na poziomie UE większość dostępnego wsparcia finansowego na cele ochrony przyrody pochodzi z programów rozwoju obszarów wiejskich realizowanych w ramach wspólnej polityki rolnej oraz programów realizowanych w ramach polityki spójności. Ponadto do poprawy stanu ochrony określonych siedlisk i gatunków przyczyniła się także realizacja specjalnych projektów finansowanych w ramach programu LIFE. Państwa członkowskie w bardzo różny sposób wykorzystują możliwości wspierania różnorodności biologicznej istniejące w ramach unijnych instrumentów finansowych, zaś wyniki przedstawione w niniejszym sprawozdaniu wskazują, że w wielu przypadkach należy zwiększyć poziom inwestycji, by umożliwić państwom członkowskim wywiązać się z obowiązków wynikających z dyrektywy siedliskowej.

7. WNIOSKI

Kompleksowa ocena stanu ochrony najbardziej wrażliwych siedlisk i gatunków występujących w 25 państwach członkowskich i 11 regionach biogeograficznych (7 lądowych i 4 morskich) była pierwszą tego rodzaju oceną w historii UE. UE posiada teraz wyraźny punkt odniesienia dla oceny przyszłych tendencji w zakresie stanu najbardziej wrażliwych siedlisk i gatunków. Zakres niniejszych działań sprawozdawczych dotyczących różnorodności biologicznej jest niespotykany na skalę europejską.

Ochrona różnorodności biologicznej jest kwestią priorytetową dla Unii Europejskiej, a zatem by nasza polityka odniosła sukces musimy posiadać kompleksowe i wiarygodne dane na temat stanu różnorodności biologicznej. Dlatego też istotne jest, by inwestować wystarczające środki na cele monitorowania i sprawozdawczości zarówno w ramach dyrektywy siedliskowej, jak i dyrektywy ptasiej. Niniejsze sprawozdanie pokazuje, że wiele państw członkowskich musi wnieść znacznie większy wkład w te prace, a ponadto, że informacje na temat siedlisk morskich są niewystarczające lub brak jest takich informacji.

Wyniki sprawozdań dotyczących okresu 2001-2006 pokazują, że w przypadku licznych siedlisk i gatunków wymienionych w dyrektywie siedliskowej nie zapewniono właściwego stanu ochrony na poziomie krajowym lub poziomie regionów biogeograficznych. Istnieją jednak oznaki, że w niektórych przypadkach tendencja jest pozytywna. Zanim tendencje te będzie można potwierdzić będziemy musieli poczekać na wyniki następnej tury monitorowania i składania sprawozdań.

Kluczowym warunkiem sukcesu dyrektywy jest poziom inwestycji w ochronę różnorodności biologicznej. Zwiększenie unijnego finansowania na rzecz różnorodności biologicznej w obecnym dziesięcioleciu ma szczególne znaczenie, zaś jego skutki oraz skutki zmian polityki

⁸ COM(2004) 431 wersja ostateczna, Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego – Finansowanie Natura 2000.

na działania praktyczne należy monitorować w celu zagwarantowania, że zapewniają one stałą poprawę stanu różnorodności biologicznej. Oczywiste jest, że rozmiar wyzwania, jakim jest zatrzymanie spadku różnorodności biologicznej, będzie wymagać podjęcia większych wysiłków w nadchodzących latach.

Z przedłożonych przez państwa członkowskie sprawozdań wynika, że szczególnie niekorzystny jest ogólny stan typów siedlisk murawowych, podmokłych i nadbrzeżnych. Siedliska murawowe są w głównej mierze związane z tradycyjnymi metodami uprawy, które zanikają na obszarze całej UE. Ogólnie rzecz biorąc stan ochrony wszystkich typów siedlisk związanych z rolnictwem jest znacznie gorszy niż stan innych typów siedlisk. W niektórych częściach UE sytuacja ta jest związana z prowadzeniem bardziej intensywnej działalności rolniczej, podczas gdy na innych obszarach przyczyną pogorszenia stanu ochrony jest zaprzestanie działalności rolniczej i brak zarządzania. Siedliska podmokłe są w dalszym ciągu przekształcane w inne formy użytkowania gruntów i cierpią wskutek zmian klimatu. Z kolei siedliska nadbrzeżne są coraz bardziej narażone na zagrożenia związane z rozwojem urbanistycznym.

Lądowy składnik sieci Natura 2000 wszedł w ostatnią fazę realizacji i obecnie należy przede wszystkim zapewnić rozwój i wdrożenie odpowiednich środków ochrony dla wszystkich obszarów należących do sieci, w tym wystarczające wsparcie finansowe. W przypadku środowiska morskiego zakończenie procesu tworzenia sieci wymaga jeszcze znacznego nakładu prac.